MAYNE ZICHRONOT (MY MEMORIES)

Published @ 2017 Trieste Publishing Pty Ltd

ISBN 9780649644964

Mayne Zichronot (My Memories) by Yechezkel Katik

Except for use in any review, the reproduction or utilisation of this work in whole or in part in any form by any electronic, mechanical or other means, now known or hereafter invented, including xerography, photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, is forbidden without the permission of the publisher, Trieste Publishing Pty Ltd, PO Box 1576 Collingwood, Victoria 3066 Australia.

All rights reserved.

Edited by Trieste Publishing Pty Ltd.
Cover @ 2017

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, re-sold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior consent in any form or binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.triestepublishing.com

YECHEZKEL KATIK

MAYNE ZICHRONOT (MY MEMORIES)

Trieste

מ. זילבערפאַרב

דאָס ייִדישע מיניסטעריום און די נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע אין אוקראַינע

דער בוך — דאָס איז די געשיכטע פונם מיניסטעריום פאַר ייִדישע ענינים אין אוקראַינע. איינגאַנצן האָט עס עקסיסטירט ניט מער, ווי איין יאָר, פונם 15־טן יולי 1917 ביז דעם 18־טן יולי 1918. דאָס איז אָבער געווען ניט קיין געוויינטלעכע צייט, נאָר אַ יאָר מלחמה פאַר נאַציאָנאַל־פערסאָנאַלער אויטאָנאָמיע בכלל, און פאַר ייִדישער אויטאָנאָמיע בפרט. דאָס ייִדישע פאָלק איז געשטאַנען בראָש פון דער באַוועגונג. ניט אַזוי גרינג אָבער איז געווען דורכצופירן די ייִדישע נאַציאָנאַל־פערסאָנאַלע אויטאָנאָמיע אין לעבן, ניט ווייניג מניעות האָט מען באַדאַרפט בייקומען פון אויסן און אינעווייניג. דער ערשטער ייִדישער מיניסטער, דער מחבר פון דעם דאָזיגן ווערק, וואָס האָט געמוזט דורכמאַכן דעם שווערן וועג, דערציילט אָביעקטיוו און אויספירלעך די גאַנצע געשיכטע פון ערשטן טאָג אָן ביז די שווערע האַנט האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף דער ייִדישער אויטאָנאָמיע. דער בוך איז רייך מיט אַ סך דאָקומענטן און מאַטעריאַלן.

✦

יעקב לעשצינסקי

דאָס ייִדישע פאָלק אין ציפערן

(ייִדן אין דער גאַנצער וועלט)

„דאָס ייִדישע פאָלק אין ציפערן" איז דער ערשטער וויסנשאַפטליכער בוך אויף ייִדיש, וואָס באַהאַנדלט אַזאַ וויכטיגע פראַגע, ווי די צאָל ייִדן אין דער גאַנצער וועלט ביז די לעצטע יאָרן. דאָס ערשטע מאָל קאָן דער לעזער געפינען אין אַ ייִדיש בוך, ווי אַזוי די ייִדן זיינען פאַרשפּרייט און צעטיילט צווישן פאַרשיידענע פעלקער און לענדער, וויפיל ייִדן וואוינען אין גרויסע שטעט, שטעטלאַך און דערפער. אַ חוץ דעם, ווערט גענוי באַהאַנדלט די קאָנצענטראַציע פון די ייִדן אין גרויסע קהלות און ס'ווערט אָנגעוויזן אירע סבות. דער בוך איז זעהר רייך מיט דאָקומענטאַלע ציפערן, אין אים געפינט זיך 57 ספּעציעלע טאַבעלעס מיט אַ גרויסער בילאַגע־טאַבעלע. „דאָס ייִדישע פאָלק אין ציפערן" איז אי אַ האַנטבוך, אי אַ לערנבוך, אי אַ לייענבוך.

אהרן איזאַקס אַוטאָביאָגראַפיע

יידיש — נחום שטיף

אהרן איזאַק, געבוירן אין דײַטשלאַנד אין דער ערשטער העלפט פון XVIII־טן יאָרהונדערט, דערציילט זײַנע לעבנס־זכרונות אין דעם יידיש, ווי מען האָט גערעדט דעמאָלס אין דײַטשלאַנד. ער שילדערט דאָס יידישע לעבן אין מעקלענבורג, לײַפּציג און אין אַנדערע קאַנטן פון דײַטשלאַנד. אהרן איזאַק איז געווען דער ערשטער ייד, וואָס האָט, אויסוואַנדערנדיג פון דײַטשלאַנד, באַקומען אַ דערלויבעניש צו וואוינען אין שוועדן. ער האָט נאָכגעצויגן נאָך זיך קיין שוועדן אַנדערע יידן פון דײַטשלאַנד און זיי געהאָלפן זיך באַזעצן דאָרט, ער האָט פאַר יידן געעפנט „אַ נײַ לאַנד" — שוועדן, וואו ביז אים האָבן יידן ניט געטאָרט קיין פוס שטעלן. זײַן וועג איז געווען ניט קיין גרינגער. ער האָט אויסגעדינט אַלע עבודה־זרהס: לויט זײַן פּראָפעסיע אַ שטעמפּל־גראַווירער, איז ער געוואָרן אַ סוחר, געהאַנדלט מיט צירונג, מיט גאַלאַנטעריי, אַפילו מיט צינן, געווען אויך אַ צושטעלער בײַ דער אַרמיי (אין שוועדיש־רוסישן קריג). און דאַנק זײַן זעלטענער ערליכקייט און גרויסער ענערגיע האָט ער זיך סוף כל סוף דערשלאָגן צו אַ גרויס אָנזעהן.

✦

בער באָלעכאָווער / זכרונות

(אַ יידישע און אַ העברעאישע אויסגאַבע)

צום ערשטן מאָל פאַרעפנטליכט מיט איינלייטונג און הערות פון

ד״ר מ. ווישניצער

אַ יידישער סוחר פון XVIII־טן יאָרהונדערט דערציילט זײַנע איבערלעבונגען אויף אַ בולטן אופן. ער גיט איבער קלאָר דאָס לעבן פון אַ קליין יידיש־גאַליציש שטעטל אין זײַן צײַט, דערציילט די פאַרשיידענע צרות, וואָס די יידן האָבן זיך דעמאָלס אָנגעליטן סײַ מצד דער פּוילישער רעגירונג, סײַ פון ווילדע באַנדעס, וואָס פלעגן מאַכן אָנפאַלן אויפן שטעטל, הרגענען, רויבן, פאַרברענען די הײַזער וכדומה. בער באָלעכאָווער גיט אַ סך מאַטעריאַל פאַרן יידישן היסטאָריקער וועגן דער דעמאָלדיגער סאָציאַלער און עקאָנאָמישער לאַגע פון די יידן און איבער ווייטערע בילדונגס־פאַרהעלטענישן.

מ. גידעמאַן

יידישע קולטורגעשיכטע אין מיטלאַלטער

(יידן אין דייטשלאַנד דאָס XIV און XV יאָרהונדערט)

יידיש — נחום שטיף

מיט גרויס קענטעניש האָט גידעמאַן אויסגעפאָרשט די אַלע צעווייטע און צעשפּרייטע קוועלן, וואָס האָבן אַ שייכות צום יידישן לעבן אין דייטשלאַנד אין XIV־טן און XV־טן יאָרהונדערט. אין זיין באַריסטן בוך באַקענען מיר זיך מיט די יידישע מנהגים, מיטן משפחה־לעבן, מיטן קולטורעלן און עקאָנאָמישן מצב פון די יידן אין יענער צייט; מיר באַקענען זיך אייך מיט די באַציהונגען פון די אומות העולם צו די יידן און ווי אַזוי די יידן האָבן זיך באַצויגן צו דער אַרומיגער וועלט, און זייער קעגנזייטיגע ווירקונג. אַראַנק דעם באַקומט די אַלטע פאַרגאַנגענע צייט אַ גאַנץ באַזונדערן אַקטועלן אינטערעס און לעבט אויף פאַר אונזערע אויגן. מיר זעהען קלאָר פאַר זיך דעם גאַנצן קולטור־היסטאָרישן וועג, וואָס דאָס יידישע פאָלק האָט דורכגעמאַכט אין יענע פינסטערע צייטן. פון גרויס חשיבות זיינען גידעמאַנס הערות, בפרט די, וואו ס׳רעדט זיך וועגן דער אַנטוויקלונג פון דער יידישער שפּראַך, וואָס האָט נאָך אַ גרויס באַדייטונג וועגן פאַר די שפּראַכפאָרשער.

✦

זייט

פּאַליאַקאָוו. — פרידס הויז. — מען גיט מיר אַרבעט. — דער אַלטער גובער-נאַטאָר. — פרידס טאָכטער. — גנאַדמאַן. — ליפשיץ. — אַ מעשה מיט אַ פּאַפּיר 223

קאַפּיטל XXII: די רעמעסלענע שול. — אַ חנוכת הבית. — אַ מעשה מיט בירלאַך. צרות פון גנאַדמאַנען. — אַ נייער פאַרוואַלטער. — איך קאָן נישט אויסהאַלטן. ווייטער וואַנדערן 233

קאַפּיטל XXIII: אין וועג. — מאָסקווע. — אידעלאַך, ווי אין ירושלים. — אין בית-המדרש. — מאָס רב. — וואָס טוט מען? — קרעשטשענע, פּאַקס, פעלד-אַרבעט, סלמדות, קרעמעריי. — דער חסידישער רבי. — דער רב און דער רבי. חסידים אין מאָסקווע. — ווינג!! — איך בין אויף צרות. — איך פאָר אַהיים . 238

קאַפּיטל XXIV: ווידער אין קיעוו. — ר' ליב שאַפּירא. — ווין. — פּאַראַן פּרנסה. אַ נאַכט אין שכירות. — דער מאַניפעסט. — קיעווער צדקות. — ר' הירש עפּשטיין. — מאַנדעלשטאַם 244

קאַפּיטל XXV: דער מאָרד פון אַלעקסאַנדער דעם צווייטן. — דער איינדרוק אויף אידן. — איגנאַטיעוו. — שוואַרצע בשורות. — וואַסילקאָוו. — וואַסילקאָווער חסידים. — מיין רעמעסלענער. — „קיעוולאַניך". — „שלאָגט אידן!" — מען לויפט קיין אַמעריקע. — באַסיאַקעס. — שרעק. — ערב פּאָגראָם. — מיין גוטע בעל-הביתטע. — זיך אָנגעהויבן... — אכזריות. וואָס קומט פון שרעק. — אין שפּיטלער. — די עמיגראַציע אויפן בוידעם. — דאָס בוידעם-לעבן. — מייז. — עס עקט זיך דאָס לעבן. — די מייז ריידן אויף אַ מענטשליכן לשון. — אַראָפּ פון בוידעם. — ווידער מיין גוטע בעל-הביתטע. — גרויסע וויינען, ווי פּיצעלאַך קינדער. — איינגעשטילט דער פּאָגראָם. — קרבנות. — די קאָווארטע. — אַנטלויפן פון ראָנען. — דער טיש פון טאַטן און זיידן 249

זייט

קאַפּיטל XV: דער סעלצער „גובערנאַטאָר". — אַ מלמד. — מען גיט מיר אַ „פּיינעס־מלמד. — ער קאָן קיין עברי נישט. — אַנטאַפּאָליע. — דער צווייטער מלמד. — דער ערשטער פּוילט זיך אויסקצופּאַרן. — דער עקזאַמען. — שלמהלע. — אַ גמרא־ניגון רעדט פון זיך. — איך הייב אָן לערנען. — שרעק פאַר תוספות. — וועגן לערנען בכלל. — דער קאָנטאַרשטשיק. — ווי אַזוי מען באַראַט לערנען. — מיין ליבע צו שלמהלען. — דער טאַלטשיער רב. — זומער אין פעלד. — שלמהלע קומט צו די כתות. — הערבסט. — שלמהלע פאָרט אוועק. — מיין בענקשאַפט נאָך שלמהלען 161

קאַפּיטל XVI: איך וויל שוין ווידער וואַנדערן. — דער קאָנטראַקט מיט שטעטען. — מיין שוואָגער פון קיעוו. — איך גיב צום טרינקען פערד. — אַ פּלאַן מכח אַרויספאָרן קיין קיעוו. — דער זיידע. — מיט שטעטען. — דעם ווידנס מוסר. — איך פאַרקויף האָק און פּאַק. — די רייזע. — נאָר קיעוו. — דער ערשטער פּרוך־המא. — אַבלאָוועס. — איך ליג אונטער אַ בעט. — אימה. — געוויין. יאוש און חרטה. — דאָס אַרעסטירטע אידל 174

קאַפּיטל XVII: איך זוך אַ קראַם. — פּלוצלינג אַ געוועסער. — מיין ווייט מיט די קינדער אין כאַטע געוועסער. — שוין דאָ אַ קראַם. — גרויסע חרטות. — צרות. קריסטן. — קריסטליכע געשעפטן. — דאָס לעבן צווישן אידן מיט רוסן. — אַנדרייעווסקי כפוסק. — אידן פון אַבלאָוועס. — דער ליטוואַק אין קיעוו. — מיין עובדה. — ר' ליב שאַפּירא. — דער פּריסטאַוו מיכאַילאָוו. — מאַראַט ראָזענבערג. ר' הירש עפּשטיין. — ר' משה־יצחק לעווין 183

קאַפּיטל XVIII: קיעווער אידן. — חסידים. — ציגיינערקעס. האַנטצרעפּערס און אַ שיינעצל. — אַ מעשה מיט אַ רבין. — רפיים און צירונג. — ר' דודל טאַלנער. דוד מלך ישראל חי וקים. — ר' אשר קאַרלינער. — די געהויבענע חתונה בײַ ר' אשר קאַרלינער און דעם טריסקער רבין. — חסידים־קאָזאַקן. — ר' ישראלס קאָזאַצקער טאַריס. — אַ לעגענדע מיט אַ שייגעס סוף. — דער זשיטאָנער פּאָוואר. אידישע האַפּענונגען. — פריערע וויגמן. — דער פּריסטאַוו מיכאַילאָוו און אַ אינגל אַ רעוואָלוציאָנער. — אַ באַקאַנטע טראַגעדיע פון אידישע עלטערן 192

קאַפּיטל XIX: ר' ישראל בראָדסקיס פּאַרוואַלטער. — אַ נישט־אידישער סעלער. — אָן עסק. — רייז און ראָזשינקעס. — עקשנות. — פאַרשרונקענע סחורה. — מיט דער בושער אַראָפּ. — איך ציה זיך אין אַן אַנדער קראָם. — קוואַרטיראַנטן. — ליפסקי. — אויסגעפּייפט אַ פּיעסע. — אַלטע וואָגנן. — דער „האָראָדנער מגיד". — זיין השפּעה אויף מענטשן. — זיין דרשה. — דער האָראָדנער מגיד מיט ליפסקין. — אַ פאַרדראָסיגער כוח 205

קאַפּיטל XX: די רוסיש־טערקישע מלחמה. — די פּאַטריאָטישע שטימונג צווישן אידן. — „מיר וועלן מנצח זיין". — אַלעקסאַנדער דער צווייטער. — גוטע האָפענונגען. — שלעכט אָהן פּרנסה. — עס וועלן שיטערער די פּאַליצעס. — סמאָריצקי. — אָן עסק מיט אַ בעקערייו. — גנבות. — צו ערליך. — דער נצחון פון רוסלאַנד. — אידישע שמחות. — וואָס טוט מען? — ווידער הרפות. — ווידער אין וועג אַריין. — כאַרקאָוו 217

קאַפּיטל XXI: מיין קרוב ר' הלל פריד. — אַ שלעכטער עקזאַמען. — שווערע רעיונות. — מיינע קינדער־יאָרן. — אַ מלחמה צווישן „רוסן" און „טערקן". — איך בין אַ קיסר. — אַ לאָך אין קאָפּ. — באַצאָלט זיך. — פרידס געשעפטן. —

קאַפּיטל VII: אַ פּאַקט מיט אַ קרעטשמע. — גענקוסען דאָס ווייב. — עס פּירט זיך אָן עסק. — קריניק. — קריניקער גנבים. — די „אחים". — די דור טרייבע. — מיין בריף. — גיביאַנסקי. — מיינע נסיעות קיין גראָדנע. — חייטשע הורוויטש. — חייטשע מיטן גובערנאַטאָר. — די געשפּרעכן אין איר „סאַלאָן". — דער קיסר אַלעקסאַנדער דער צווייטער. — זיינע מאָרבן גראָדנע 79

קאַפּיטל VIII: אַ געשפּרעך מיט חייטשען מכח ווייבערישע נאַטורן, מכח זייער חלשן און ספּאַזמעס. — מאַקאַראָוויטש. — דער רוסישער און דער פּוילישער גלח. — אונזערע שמועסן. — וועלכעס רעליגיע שטייט העכער? — די אָרטיגע ישובניקעס. ימים-נוראים-צייט. — ישובניקעס נעמען אײדעמלאַך. — דאָס איינהאַנדלען שטעט אין די שולן 90

קאַפּיטל IX: דאָס לעבן פון אַמאָליגע ישובניקעס. — ליובאָווישאָוועס נביאות. — פּאַן דאָבראָזשינסקי. — פּאַן דאָבראָזשינסקיס מעשיות. — זיין שכרות. — דאָס פּערדעלע. — גענעראַל קיסלאָווסקי. — זיינע אָריגינעלע גייגג. — די תאוה צו מוזיק. — יאָסל לידער. — אַן אײזערנער מענטש, נאָר אָהן אַ האַרץ, זיינע שפּיצ-לאַך. — יאָסל לידער מיטן גובערנאַטאָר. — ראובן, ויברח! 100

קאַפּיטל X: ראָזענבלומס וואַלד. — מיין וואַלד-שטעלע. — אַ שטיבל אין וואַלד. — ער וועט זיין אָן אַריכאַן. — אַרויאָקאָמן. — ראָפּראָזשינסקי. — מלבושים מעשה דויטש. — מיין מאָמנס בריף. — מכנסים. — מיין ברית. — אַ נייער זכות מיטן מאָמן . . 112

קאַפּיטל XI: ווידער ליטאָווישאָווע. — איר אײנבעטענען מיט מיין פרוי. — עס הויבן זיך אָן מיינע צרות. — איך לויף נאָך רעצעפּטן. — אַ ביטערער עסק מיט אַ פערד. — ראָקבוויריס. — איך קלער שוין ווידער וועגן וואַנדערן. — איך פאָר קיין קאַמענעץ. — באַם ווידן אין פרוסקע. — אַקציז-גנבות. — מען מסרט. — פאַפּירענע מטבעות. — מיינער אַ חבר. — פונקעלע קונצן 120

קאַפּיטל XII: דער ווירט. — דער פרוין שמעטש. — קושעליעוו. — דער פּאַן שמעטש אָפּגענאַרט דעם זייד. — געדונגען פאַר מיר אַ הויף. — אַרויסגעפאָרן פון מאַקאַראָוויטש. — איך ווער אַן עלטער פּאַטעסאַר. — פאַם מאַמן. — דאָס אַרויספאָרן אין קושעליעוו. — צייות ווי האָלץ. — אַ געשעפט מיט גויים. — וועלף. — „הו-הו! דו-דו!" — אַ פּחד. — זומפּן. — חרפּות. — אָנמאָן . . . 128

קאַפּיטל XIII: דער וואַלד ברענט. — אַ שרעקליכע שׂרפה. — איך בין צע-מישט. — מיר ראַטעווען די שטופּ-זאַכן. — אָפּגעברענט אַ פופציג דעסיאַטין וואַלד. — דער וואַלד ברענט ווידער. — איך לויף העגדום-פּעגדום וזכן לעשער. — דער סטאַראָסטע. — אייגנעלאָשן. — מיינע אַגראָנאָמישע פּלענער. — אַ נייער אומגליק. — אַ דאַך איינגעפאַלן. — נאָך גרעסערע צרות. — דאָס קינד פון וויגעלע אַרויסגעפאַלן. — מיין ווייבס קראַנקהייט. — די קינדער קראַנק געוואָרן. — לויף אַהין — לויף אַהער. — יעקב-יאָסל. — אַ אידענע מיט אַ חלום. — געוואַלד!!! די צואה מיט די האָר. — מיין גורל 141

קאַפּיטל XIV: עס בעסערט זיך עפּוואָס. — געסט. — דער טאַטע מיט דער שוועסטער. — דער זיידע. — ציגאַרן. — עס רודערט זיך. — אַ קאָנטראַקט מיט פּויערים. — „ברידער, מען גייט"! — מיטעלנאַקאָוויטש. — דעם פּריצס הונט. — פּאַן שמעטשעס פרוי. — די מאַכטער. — די כאָכטער אַנטלויפט מיט אַ געליבטן. — ווי אַזוי פּאַן שמעטש האָט זיך געמאַכט דאָס פאַרמעגן. — דער טקאַנדראַל מיט דער כאַכטער. — זי גיט זיך אַהיים. — אַ שווערע סצענע באַם פּאַרקאַן. — דער סוף פון שמעטשן, פון זיין פאַמיליע און פאַרמעגן 152